

Практическо въвеждане на спецификация OHSAS 18001

инж. Яна Григорова, консултант в “Алфа Куолити Интернешънъл”

Доклад пред Националната конференция по качеството, ноември 2007 г.

Увод

Последните години проблемите, свързани със здравословните и безопасни условия на труд, приминаха в сянката на тези по качеството и безопасността на продуктите. Сякаш всички забравят, че създаването и производството на един качествен и безопасен продукт не биха били възможни без участието на човека. Задава ли си някой въпрос струва ли си да създадеш много качествен продукт, ако това е на цената на човешкото здраве или дори на един човешки живот?

Настоящият доклад си поставя за цел да представи стъпките на изграждане на една система за управление на здравословни и безопасни условия на труд и някои проблеми, които възникват на практика при изпълнението на тези стъпки.

Запознаване с дейността на фирмата и установяване на текущото състояние по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд

За да се планира адекватно системата за управление на здравословните и безопасни условия на труд (СУЗБУТ), трябва да се опознае фирмата – какви са нейните продукти и услуги, какви са технологиите, с какви технически ресурси разполага, използва ли външни подизпълнители и в кои дейности ги използва.

Тази информация е необходима, за да се състави първоначален списък на приложимите към дейността на фирмата закони и други изисквания, свързани с осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ).

На базата на този списък и изискванията на OHSAS 18001 се пристъпва към установяване на текущото състояние на фирмата чрез нарочна диагностика.

Диагностиката протича, най-общо казано, в две основни направления – диагностика на документално ниво и диагностика на физическо ниво.

Документална диагностика

Първоначалният преглед на документацията включва установяването на:

- ◆ наличие и състояние на оценката на риска;
- ◆ наличие и актуалност на протоколи от измервания на факторите на работната среда;
- ◆ наличие на инструкции и правила по ЗБУТ;
- ◆ договори и споразумения за осигуряване на ЗБУТ с подизпълнители,
- ◆ преглед на протоколи от държавни инспекционни органи;

- ◆ наличие и пълнота на досиета на машини и съоръжения;
- ◆ има ли случаи на професионални заболявания, трудови злополуки и производствени аварии, съответно – документи по разследването им;
- ◆ наличие на план за действие при бедствия, аварии и катастрофи;
- ◆ други записи, които доказват познаване и прилагане на изискванията на приложимата към дейността на фирмата законово-нормативната уредба.

Прави впечатление нагаждането на фирмите по бележките на Инспекциите по труда – фирмите като че ли само в това полагат усилия – да реагират на тези бележки, като малки деца, които обещава тая беля повече да не я правят.

Често чуваме: “Защо да правя това, след като инспекцията не ми го иска?”.

Повечето фирми изчерпват задълженията си към осигуряването на ЗБУТ, като сключат договор със служба по трудова медицина. А пък някои служби изчерпват задълженията си към фирмите само с изготвяне на оценка на риска. Често срещаме оценки, които никак не отговарят на спецификата на фирмата и на действителното състояние на трудовата среда. Не е нужно човек да разбира много, за да види, че нещо не е на ред, когато в оценка на риска във фирма за експлозиви най-рискова се оказва работата с видеодисплея в канцеларията на секретарката. Явно, при изготвяне на оценката се е разчитало, че единственото нещо, за което ще служи тя, е да прашасва в кабинета на длъжностното лице по ЗБУТ и никой не се съща за нея, докато не я поиска Инспекцията по труда. Това е и причината най-често установяваните пропуски на документално ниво да са по отношение на оценката на риска. В повечето случаи оценки се правят по длъжности от щатното раписание на фирмата. А длъжностите не отговарят на дейностите, които се вършат на практика, тъй като при тяхното определяне се изхожда от най-ниския осигурителен праг. На практика се получава, че лица с една и съща длъжност работят на различни места. По този начин от оценката се изпускат работни места и дейности. Среща се и случаят да се изпълняват дейности, които не са описани в длъжностна характеристика, нито пък има друг документ, с които те да са възложени някому. Те също не са включени в оценката на риска. Най-често това са дейности като заваряване, управление на кари, почистване, управление на автомобили, ремонт и поддръжка. Други пропуски на документално ниво са тези, че не са извършвани актуални измервания или пък след извършването им не е направен преглед на оценката на риска. Има случаи на протоколи, издадени от лаборатории, които нямат акредитация от ИА “БСА”. Няма изготвен анализ на здравното състояние или в анализа не е посочена връзката на здравното състояние с условията на труд.

Общо явление е, че записи за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения не се водят редовно. При работа с фирми, имащи внедрена СУК, в плановете за профилактика и ремонт са включени само машини и съоръжения, имащи пряка връзка с качеството на продукта. Профилактика и ремонт не се прави и на тези машини и съоръжения, които не са зачислени, т.е. там няма отчетност.

Дори има случаи да не са регистрирани, респективно – да нямат досиета, важни съоръжения с повишена опасност.

Комитетите/групите по условия на труд функционират формално, а и как да е иначе, след като са създадени формално. Плюс това, в ред случаи членовете им не са обучени или пък са преминали някакво почти повърхностно обучение.

Диагностика на физическо ниво

Диагностиката на физическо ниво се състои в оглед на работни места, санитарно-битови помещения, складове и други физически обекти, като целта е да се установи и оцени дали и доколко се спазват на практика законовите и нормативни изисквания, свързани с инфраструктурата на производството.

Най-често срещани проблеми на физическо ниво са:

- ◆ отключени и широко отворени електрически табла;
- ◆ необезопасени машини и съоръжения;
- ◆ по работните места няма знаци и табели за безопасност;
- ◆ употреба на лични предпазни средства, които не отговарят на съществените изисквания към ЛПС;
- ◆ няма аптечки;
- ◆ средствата за пожарогасене са неизправни, поставени на труднодостъпни места или просто няма такива,
- ◆ работните места и помещения не са почистени и подредени,
- ◆ в помещенията не са поставени аварийни планове.

Понякога, при извършване на оглед и в разговор с хората от фирмата, те предоставят изкривена информация или крият информация, свързана със ЗБУТ. Това в голяма степен пречи за правилно и навременно планиране на СУЗБУТ.

Каквито и спънки да сме имали при диагностиката, все някак успяваме да видим и разберем каквото търсим, и после се постараваме да съставим по максимално достоверен начин три документа, които представяме на фирмата:

- ◆ задание за проектиране и документиране на СУЗБУТ;
- ◆ работен план-график за въвеждане на СУЗБУТ;
- ◆ програма от мероприятия на физическо ниво.

В тази програма се залагат мерки и действия, чието прилагане трябва да се стартира паралелно с работата по съставянето на документацията, тъй като някои от мерките изискват да им се отделят повече време и ресурси.

Определяне на ръководство и персонал за въвеждане

На базата на резултатите от диагностиката се определят ръководство и персонал за въвеждане на СУЗБУТ.

За целта трябва да бъдат съставени схема на организационната структура на фирмата, описание на дейностите и списъци на квалифицирания персонал.

В повечето фирми, с които сме работили или работим, представителят на ръководството е или първият ръководител, или производственият директор.

На практика е немислимо такъв висш ръководител да се ангажира пряко с разработването, внедряването и поддържането на системата и поради това се налага да се определи лице с функция и отговорност на Мениджър на СУЗБУТ.

Мениджърът трябва да е пряко подчинено на висшето ръководство и да носи отговорност за провеждане на политиката по ЗБУТ и за постигане на

свързаните с нея цели, за ефикасността на контрола над прилагането на СУЗБУТ и за съставянето и съгласуването на документите, свързани с нея.

Справянето с тези отговорности изисква добро познаване и умения за прилагане на законово-нормативната уредба по ЗБУТ, приложима за фирмата.

Това е свързано и с обработката на значителен обем информация, което предполага добра компютърна грамотност. Често е подходящо отговорностите на Мениджър на СУЗБУТ да се възложат на това лице, което е назначено за длъжностно лице по здравето и безопасността, по смисъла на Закона за ЗБУТ.

Понякога се налага към него да се назначи технически помощник, тъй като все още в част от фирмите се наблюдава липса на компютърна грамотност, което води до значително забавяне на работата по въвеждане на СУЗБУТ.

Уводно обучение

В уводното обучение трябва да участва първият ръководител, за да съобщи на персонала своето решение за изграждане на СУЗБУТ, като очертае в бъдещ план каква ще е реалната полза от това за персонала и за фирмата като цяло.

Целта на едно такова обучение е да запознае засегнатите ръководители и специалисти с философията и съдържанието на спецификацията OHSAS 18001 и с конкретните им задачи и задължения по въвеждането на СУЗБУТ.

В обучението участват ръководители и специалисти, които ще имат преки ангажименти или ще са засегнати дори само косвено от дейности или резултати от планирането, проектирането, документирането, внедряването, прилагането, поддържането и развитието на СУЗБУТ.

Документиране, внедряване и практическа подготовка на СУЗБУТ

Практиката показва, че етапите на документиране, внедряване и практическа подготовка на СУЗБУТ трябва да протичат с известно застъпване.

Като начало се съставят регламентите за управление на документите, за определяне на опасности и за оценка и контрол на риска, тъй като резултатите от тази оценка са в основата на СУЗБУТ. Ако оценката на риска не отговаря на реалното състояние на фирмата и не дава информация за слабите места по отношение на ЗБУТ, то да се продължи работата по изграждане на системата, става безпредметно. За това е необходимо още в самото начало на проекта да започне работа по съставяне на оценка на риска. Понякога фирмите, поради честата смяна на службата за трудова медицина, си имат по няколко оценки на риска, които твърде често са несъпоставими помежду си. За да се избегне този проблем, трябва да се изготви единна методика, по която да се извършват оценката и нейните прегледи и допълнения. След това трябва да се определи екип, които ще я изготви. В този екип, освен службата по трудова медицина, трябва да участват специалисти от различни области на производството, тъй като те най-добре познават проблемите. Задължително в екипа трябва да има

хора, които отговарят за поддръжка на машините и съоръженията, в частност – за електричното оборудване, както и за съоръженията с повишена опасност. Това въвличане в изграждането на системата, чрез личното участие на хората, ги кара да се чувстват съпричастни с проблемите и спомага да се осмисли идеята и ползата от СУЗБУТ. След определянето на екипа, хората трябва да бъдат обучени по методиката за оценка на риска. За целта междуременно трябва да бъде документирана и процедурата за обучение и квалификация. Следващата стъпка е да се класифицират работните места и дейности по начин, подходящ за дейността на фирмата. Веднъж определени работните места, е необходимо да се събере входна информация за всяко едно от тях, която включва използвано оборудване, материали, опасни химични вещества и препарати (ако ги има). Описват се основните дейности, които се извършва на работното място, какво е работното време и какво образование и квалификация са необходими, за да се изпълняват тези дейности. При детайлно разглеждане на работното място, ако при диагностиката е била прикрита информация, тя неизбежно излиза наяве. Друга част от входната информация са наличието на актуални измервания на фактори на работната среда и анализът на здравното състояние на хората. Чак след събирането на цялата тази информация може да се пристъпи към определяне на опасности и оценка на риска, който поражда всяка една от тях. Рисковете се класифицират по тяхното ниво и се съставят програми за тяхното намаляване, контрол и превенция.

Всички тези дейности отнемат време и често се срещат с голяма съпротива от хората, ангажирани с оценката на риска. Липсата на компютърна грамотност, недоброто познаване на законово-нормативните изисквания, а и нежеланието на тези хора да се задълбочат в материята, значително забавя резултатите от оценката на риска, а оттам – забавяне проекта като цяло.

Друга причина за забавяне на проекта по изграждане на ЗБУТ е изготвянето и съгласуването на плана за БАК със съответните инстанции.

За да може преди провеждането на първите вътрешните одити на СУЗБУТ да се извърши обучение на всички служители и практическо проиграване на плана за БАК, е необходимо една от първите процедури, които се въвеждат, да бъде тази за готовност и способност за реагиране при извънредни ситуации.

В доста случаи забавят и неизпълнените мерки и действия, заложи в програмата за практическа подготовка. Причините за това са по-често чисто организационни и единствените ресурси, които изискват, са персонал и време.

Липсата на квалифицирани кадри е проблем при въвеждането на СУЗБУТ и при изпълнението на отговорности за осъществяване на оперативен контрол, установяване и управление на несъответствия, извършване на вътрешни одити, предприемане на подходящи коригиращи и превантивни действия.

Отговорните за тези дейности лица трябва да познават добре системата и съответните закони и нормативни изисквания. Нищо че след утвърждаване

на един документ, преди да започне внедряване, винаги се извършва обучение по прилагането му, това се оказва недостатъчно.

Добре е да се предвиждат по-чести външни обучения на отговорниците за СУЗБУТ по законово-нормативната уредба за ЗБУТ. Тези обучения са полезни не само заради теоретичната подготовка, но с обмяната на опит с други фирми. Удачно е след всяко външно обучение да се инициира вътрешно обучение, за да се предаде най-важното от наученото. В тези обучения трябва да участват лицата, определени за вътрешни одитори, както и всички преки ръководители.

Навременното изпълнение на проекта до голяма степен зависи от висшето ръководство и представителя на ръководството, които трябва да демонстрират пред всички своето сериозно отношение към СУЗБУТ. Тяжна е отговорността за създаване на навик за обмен на информация и обсъждане на въпроси, които са свързани със системата. Един от начините е на общи събрания и оперативки да се подчертава значението на СУЗБУТ. Ако още в самото начало на изграждане на СУЗБУТ, наравно с поставянето и следенето на производствени задачи, се обсъжда прогресът и се поставят задачи, свързани със ЗБУТ, хората започват да ги възприемат като част от ежедневните си отговорности и задължения. Освен това, за засилване на обмена на информация, е необходимо да се активизира комитетът/групата по условия на труд, като на членовете се делегират всички права и задължения, предвидени в Закона за ЗБУТ.

Заклучение

В крайна сметка, нищо че на пръв поглед така изглежда, въвеждането на СУЗБУТ не е толкова трудно, стига да се положат общи и навременни усилия.

Достатъчно е висшето ръководство да постави за своя първа цел грижата за здравето и безопасността на фирмените служители и да осъзнае, че като предприема мерки, свързани с подобряване на условията на труд и свеждане до минимум на риска от увреждане на работника на работното място, той всъщност защитава себе си и превенцията е и в негова полза